

РЕЦЕНЗІЯ

**доктора економічних наук, професора,
професора кафедри менеджменту, публічного управління та персоналу
Західноукраїнського національного університету
Августина Руслана Ростиславовича
на дисертаційну роботу Худика Дмитра Івановича
на тему «Управління соціально-культурним розвитком
територіальної громади в процесі реалізації гуманітарної політики»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю
281 «Публічне управління та адміністрування»**

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. У сучасних умовах трансформації державного управління в Україні, децентралізації, посилення викликів безпекового, демографічного та гуманітарного характеру особливої ваги набуває завдання забезпечення сталого соціально-культурного розвитку територіальних громад. Соціокультурна сфера в умовах війни та повоєнної відбудови виступає не лише як інструмент збереження ідентичності, а й як важіль консолідації, відновлення, інтеграції та гуманітарної стійкості населення. У цьому контексті тема дисертаційного дослідження є не просто актуальною, а надзвичайно важливою для реалізації сучасної державної гуманітарної політики на місцевому рівні.

Дисертант обґрунтовано акцентує увагу на необхідності модернізації механізмів управління в умовах зростання ролі цифровізації, екологічної свідомості, міжмуніципального співробітництва, а також потреби у нових підходах до мобілізації культурного ресурсу для досягнення стратегічних цілей розвитку громад. Проблематика тісно інтегрована в нормативно визначені пріоритети державної регіональної політики, Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, а також відповідає викликам, які окреслені у Стратегії розвитку культури на період до 2030 року та Плані відновлення України.

Дисертаційна робота безпосередньо пов'язана з виконанням наукових тем Західноукраїнського національного університету: «Механізм активізації бізнес-середовища як суб'єкта трансформації міст України на засадах сталого розвитку та впровадження смарт-технологій» (державний реєстраційний номер 0119U101365); «Розроблення програми підвищення ефективності управління розвитком територіальної громади в умовах сучасних загроз» (державний реєстраційний номер 0122U200784); «Розробка Проекту Стратегії розвитку Збаразької територіальної громади (інформаційно-аналітичний матеріал» (державний реєстраційний номер 0122U200784); «Актуальні проблеми публічного управління та адміністрування» (державний реєстраційний номер 0118U003181); «Менеджмент та публічне управління в умовах трансформації» (державний реєстраційний номер 0123U103562). У межах зазначених тем дисертантом здійснено розроблення практичних рекомендацій щодо інституційної модернізації управління гуманітарною політикою на рівні місцевого самоврядування, інтеграції ресурсного потенціалу громад та механізмів участі.

Таким чином, можна стверджувати, що обрана тема дисертаційного дослідження повністю відповідає сучасним науковим, державним і суспільним викликам. Її розроблення сприяє поглибленню наукового розуміння ролі гуманітарної політики у процесах розвитку місцевих спільнот і формує підґрунтя для ефективного управління соціально-культурними трансформаціями в умовах криз та відновлення.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи. Ознайомлення зі змістом дисертації та відповідних публікацій дає підстави стверджувати, що викладені в роботі наукові положення, висновки й практичні рекомендації мають належний рівень теоретичної аргументації та методичної обґрунтованості. Автор демонструє високу якість опрацювання сучасного теоретико-методологічного матеріалу з питань управління соціально-культурним розвитком та гуманітарної політики, ґрунтовно використовуючи напрацювання провідних вітчизняних і

зарубіжних вчених.

Дисертаційне дослідження характеризується чіткою логікою побудови: від визначення сутнісних характеристик соціально-культурного розвитку громад – до аналізу чинників, функціоналу органів місцевого самоврядування та формування вдосконаленого механізму управління з опорою на концепцію муніципальної гуманітарної політики та програмно-цільовий підхід. Широке застосування порівняльного аналізу, системного й абстрактно-логічного методу, експертного оцінювання, аналізу практик українських територіальних громад створює достатнє підґрунтя для об'єктивності та достовірності отриманих результатів.

До сильних сторін дисертаційної роботи варто віднести змістовне структурування понять, аналітичне розмежування рівнів реалізації гуманітарної політики, практико-орієнтовану інтерпретацію сучасних викликів (воєнні дії, цифровізація, екологічна чутливість), а також конструктивну пропозицію щодо реалізації локальної політики через співпрацю інституцій, громади й культурних агентів. Практичні рекомендації підкріплені довідками про впровадження результатів дослідження в діяльність органів місцевого самоврядування та освітнього процесу, що підтверджує прикладну цінність роботи.

Таким чином, ступінь обґрунтованості та достовірності дисертаційного дослідження є достатнім для підтвердження наукової вагомості його висновків, що дозволяє використати ці результати для формування нових управлінських підходів на локальному рівні гуманітарної політики.

Структура та зміст основних положень дисертаційної роботи. Дисертаційна робота логічно структурована, побудована за класичною схемою і складається зі вступу, трьох змістових розділів, висновків, списку використаних джерел (464 позицій) та 12 додатків. Обсяг основного тексту становить 177 сторінок.

У вступі (с. 17–27) обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, сформульовано наукову новизну, методи дослідження, положення, які виносяться на захист, а також наведено

інформацію про впровадження результатів дослідження та апробацію.

У першому розділі *«Теоретичні засади управління соціально-культурним розвитком територіальної громади в процесі реалізації гуманітарної політики»* (с. 28–86) здійснено теоретичне обґрунтування досліджуваної проблематики. Особливу увагу приділено аналізу сутності та змісту категорій «гуманітарна політика», «соціально-культурний розвиток», «територіальна громада», «публічне управління» як ключових понять дослідження. Обґрунтовано, що соціально-культурний розвиток у громадах виступає не лише наслідком реалізації державної гуманітарної політики, а й формою локального стратегічного управління. У межах розділу систематизовано наукові підходи до розуміння гуманітарної політики в умовах децентралізації, запропоновано авторське визначення гуманітарної політики територіальної громади як складного управлінського процесу, що охоплює цілісну систему заходів у сферах культури, освіти, молодіжної політики, спорту та міжетнічної взаємодії. Здобувач доводить, що соціально-культурна компонента є однією з ключових у структурі місцевих політик, оскільки впливає на якість життя, ідентичність населення, суспільну згуртованість. Ретельно проаналізовано функції гуманітарної політики у контексті розвитку громад, серед яких – ідентифікаційна, інтеграційна, комунікаційна, культуротворча. Визначено основні суб'єкти управління гуманітарною політикою на рівні територіальних громад та розкрито характер їхньої взаємодії. Суттєвим внеском є виявлення впливу децентралізаційних процесів на трансформацію механізмів реалізації гуманітарної політики та перерозподіл управлінських повноважень. Здобувач також сформулював методологічні підходи до оцінювання ефективності управління соціально-культурним розвитком, спираючись на системний, структурно-функціональний та мережевий підходи. Визначено чинники, що впливають на результативність гуманітарної політики на місцевому рівні: нормативно-правові, інституційні, кадрові, фінансові, комунікативні. Таким чином, перший розділ виконує ключову методологічну функцію, формуючи науково-концептуальну основу подальшого аналізу практики управління та

розробки прикладних механізмів.

У другому розділі *«Системний аналіз практики управління соціально-культурним розвитком територіальних громад у процесі реалізації гуманітарної політики»* (с. 87–122) представлено ґрунтовний аналіз сучасного стану управління соціально-культурним розвитком територіальних громад в Україні. Здобувач здійснив оцінку рівня реалізації гуманітарної політики на місцевому рівні, використовуючи емпіричні дані, зокрема результати соціологічного дослідження, а також статистичні показники діяльності громад. Проведено комплексну оцінку інституційної спроможності територіальних громад, у тому числі за критеріями кадрового забезпечення, фінансових ресурсів, наявності стратегічних документів, практик громадської участі. Виявлено, що значна частина громад має обмежений кадровий потенціал у сфері культури та освіти, а також низьку залученість громадськості до стратегічного планування у сфері соціально-культурного розвитку. Особливу увагу приділено виявленню чинників неефективності публічного управління, серед яких: фрагментарність гуманітарної політики, домінування формального підходу до планування, відсутність належного моніторингу результатів реалізації програм. Здобувач запропонував типологізацію моделей реалізації гуманітарної політики у громадах, які відрізняються за рівнем стратегічного бачення, організаційної спроможності та інтенсивністю горизонтальної взаємодії між суб'єктами. Визначено, що найбільш ефективними є моделі з чіткою стратегічною орієнтацією та активною взаємодією з громадськими організаціями, проте такі громади є менш чисельними.

Загалом, другий розділ створює обґрунтовану діагностичну базу для подальшої розробки механізмів удосконалення управління, яка реалізується у третьому розділі.

У третьому розділі *«Удосконалення механізму управління соціально-культурним розвитком територіальної громади в процесі реалізації гуманітарної політики»* (с. 136–186) сформульовані прикладні засади підвищення ефективності публічного управління у відповідній сфері. Основний

акцент зроблено на розробці інноваційного інструментарію стратегічного управління соціально-культурним розвитком у межах гуманітарної політики територіальних громад.

Зокрема, обґрунтовано доцільність впровадження стратегічного підходу, що передбачає формування цілей, індикаторів і завдань соціально-культурної політики з урахуванням потреб і очікувань місцевого населення. Запропоновано методичні підходи до розробки стратегій соціально-культурного розвитку, адаптовані до умов територіальних громад різного рівня спроможності.

Окрему увагу приділено застосуванню мережевого підходу до управління, який полягає у налагодженні горизонтальних зв'язків між суб'єктами публічного, приватного та громадського секторів. Здобувач детально описує архітектуру публічно-громадського партнерства як засобу активізації соціального капіталу громади та ефективного використання її гуманітарного потенціалу. Визначено умови, за яких мережеве управління є доцільним і результативним, а також наведено приклади успішних практик міжсекторальної взаємодії.

Також у розділі запропоновано інструмент гуманітарної експертизи місцевої політики, що дає змогу оцінювати проекти і програми у сфері культури, освіти, молодіжної політики тощо з точки зору їхньої відповідності стратегічним пріоритетам розвитку громади. Описано поетапну процедуру такої експертизи, критерії оцінювання, а також механізми залучення стейкхолдерів до експертного процесу.

На завершення сформульовані рекомендації щодо інституціоналізації запропонованих механізмів, у тому числі – необхідність внесення змін до нормативно-правових документів місцевого рівня, розробку внутрішніх положень про міжсекторальну взаємодію, підвищення управлінської компетентності посадовців органів місцевого самоврядування.

Загалом третій розділ дисертації має високий рівень прикладної спрямованості та формує завершену систему управлінських рішень, спрямованих на сталий соціально-культурний розвиток територіальних громад в

умовах децентралізації та сучасних гуманітарних викликів.

У висновках (с. 187–191) автор системно узагальнив результати дисертаційного дослідження, логічно підсумував виконані завдання та підтвердив досягнення мети дослідження. Висновки мають чітку структурованість, прив'язані до поставлених завдань і демонструють самостійність здобувача.

Структура дисертації відповідає вимогам до науково-кваліфікаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії, кожен розділ є логічним продовженням попереднього, робота характеризується аналітичністю, завершеністю та високим ступенем наукової зрілості.

Наукова новизна результатів дослідження. Дисертаційне дослідження вирізняється чітко окресленими елементами наукової новизни, які системно викладено у вступі на с. 22–25, а також підтверджено в авторських розділах дослідження. Основні положення новизни базуються на самостійному авторському осмисленні ролі гуманітарної політики в управлінні соціально-культурним розвитком громад в умовах воєнних викликів та децентралізації.

Серед найбільш вагомих нових наукових результатів слід виокремити:

вперше:

– обґрунтовано теоретичні засади концепції ієрархічності управління соціально-культурним розвитком територіальної громади, що на відміну від традиційного підходу до забезпечення їх соціально-культурного розвитку, як внутрішньої іманентної ознаки буд-якої первинної адміністративно-територіальної одиниці, що об'єктивно впливає з її природи, визначає, що соціально-культурний розвиток є об'єктом синергійного управлінського впливу з боку органів місцевого самоврядування, громадського сектору, місцевих органів державної виконавчої влади, центральних органів державного управління, наддержавних та глобальних інститутів;

удосконалено:

– розуміння сутності соціально-культурного розвитку територіальної громади як об'єкта управлінського впливу, зокрема визначено, що територіальна

громада виступає багатогранним об'єктом соціально-культурного розвитку, який є ключовим елементом у процесі формування гармонійного суспільства. Її функціонування в умовах сучасних викликів вимагає ефективного управлінського впливу, спрямованого на забезпечення сталого розвитку, збереження культурної спадщини та підтримку соціальної згуртованості. Обґрунтовано, що соціально-культурний розвиток громади — це складний процес, який включає взаємодію соціальних, економічних, культурних та освітніх аспектів для формування і підтримки її ідентичності, згуртованості та високої якості життя;

— комплексний підхід до реалізації гуманітарної політики. Визначено, що гуманітарна політика — це сфера діяльності, яка відіграє ключову роль у реагуванні на гуманітарні кризи, захисті прав людини та наданні допомоги нужденним. Її організація вимагає чіткої інституційної основи та відповідного підходу до ієрархічності процесу її формування та реалізації. Встановлено, що гуманітарна політика має ґрунтуватися на принципах нейтральності, незалежності, неупередженості та гуманізму. Її головною метою є полегшення людських страждань та захист основних прав людини в кризових ситуаціях, таких як збройні конфлікти, природні катастрофи чи епідемії;

— структурування соціально-культурного розвитку територіальної громади на основі поєднання культурної ідентичності та соціальної згуртованості. Культурна ідентичність громади є одним із основних факторів її унікальності та основою для формування почуття належності серед її членів. Вона визначає цінності, традиції, мову та звичаї, які стають об'єднуючим елементом для населення. Збереження і розвиток культурної спадщини є ключовим аспектом управлінського впливу. Соціальна згуртованість громади полягає у створенні умов для співпраці між групами населення, спрямованої на вирішення спільних проблем і досягнення загальних цілей. Вона охоплює такі аспекти, як взаємоповага, підтримка у кризових ситуаціях, а також активна участь громадян у житті громади.

Практичне значення отриманих результатів. Дисертаційне дослідження має вагомe практичне значення для сфери публічного управління та адміністрування, особливо у вимірі реалізації гуманітарної політики на рівні територіальних громад. Пропозиції, сформульовані у дисертації, використано у практичній діяльності: управління стратегічного розвитку міста Тернопільської міської ради (довідка № 47/2 від 2 червня 2025 р.), Великоберезовицької селищної ради (довідка № 187 від 4 квітня 2025 р.), Скориківської сільської ради (довідка № 70 від 20 травня 2025 р.), Тернопільського обласного методичного центру народної творчості Тернопільської обласної ради (довідка № 95 від 3 червня 2025 р.); при розробленні та викладанні професійно орієнтованих дисциплін для студентів освітніх програм за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» в Західноукраїнському національному університеті (довідка № 159 від 21 травня 2025 р.).

Відсутність академічного плагіату, фальсифікації та фабрикації у дисертаційній роботі. За результатами ознайомлення з положеннями дисертаційної роботи є підстави стверджувати про відсутність ознак фальсифікації та фабрикації у наукових положеннях, висновках та рекомендаціях дисертації. В довідці Західноукраїнського національного університету про результати перевірки на академічний плагіат рукопису дисертації, зазначено, що за результатами перевірки дисертаційної роботи на плагіат (програмний засіб перевірки Turnitin Similarity) встановлено високу унікальність тексту, а правомірність запозичень визнано обґрунтованим (загальноприйняті терміни та цитування інших авторів з посиланням на них).

Повнота відображення наукових положень дисертаційної роботи в опублікованих автором працях. Теоретико-прикладні положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи, що містять визначені елементи наукової новизни, повною мірою висвітлено в 13 наукових публікаціях загальним обсягом 5,27 друкованих аркуша, з яких 3,45 д.а. належить особисто автору. Зокрема, результати дослідження знайшли відображення у трьох наукових працях, що розкривають основні наукові результати дисертації, серед яких: 1 стаття в

міжнародному виданні, яке індексується в Web of Science, 2 одноосібні статті у наукових фахових виданнях категорії «Б». Крім того, ще десять наукових публікацій додатково відображають результати дисертаційного дослідження.

У наукових публікаціях системно і логічно розкриваються всі структурні елементи дисертації. В публікаціях, виконаних у співавторстві, чітко вказано особистий внесок здобувача. Опубліковані праці повністю охоплюють зміст дисертації та послідовно відображають етапи її підготовки: теоретичне осмислення проблеми, формування методологічних засад, аналітичний блок та практичне впровадження.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційного дослідження. Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, її наукову новизну, теоретичну та практичну цінність загалом, поряд із зазначеними вище вагомими результатами слід наголосити, що в роботі мають місце окремі положення, які є дискусійними та потребують обговорення.

1. Автор зазначає, що «економічна політика та політична стабільність відіграють важливу роль у формуванні умов для соціокультурного розвитку територіальних громад» (с. 38). Для аргументації цього твердження варто було б обґрунтувати чинники, які визначають вплив економічної політики та політичної стабільності та локальний соціально-культурний розвиток.

2. В підрозділі 1.3 доцільно було б більше уваги приділити питанням трансформації механізму управління соціально-культурним розвитком територіальних громад в умовах реалізації реформи з децентралізації, що покликана посилити роль органів місцевого самоврядування в процесі забезпечення територіального розвитку.

3. Робота значно б виграла, якщо б автор згрупував тенденції та чинники соціально-культурного розвитку територіальних громад в розрізі їх різних типів, враховуючи сучасні підходи до визначення функціональних типів територій, відповідно до Закону України «Про засади державної регіональної політики».

4. На с. 158 здобувач зазначає, що «муніципальна гуманітарна політика в Україні розвивається на основі визнання ключової ролі місцевого

самоврядування у забезпеченні суспільного добробуту та сталого розвитку територій». У цьому контексті необхідно було б сформулювати авторське визначення муніципальної гуманітарної політики та окреслити її співвідношення з державною гуманітарною політикою.

5. Рецензована дисертація має вагоме прикладне значення для посилення функціональної спроможності органів місцевого самоврядування в соціально-культурній сфері, однак практичне значення роботи значно б посилювалось, якщо б розділі 3.3 чи додатках до роботи автор запропонував стратегію чи програму управління соціально-культурним розвитком конкретної територіальної громади.

Загалом, вищезазначені зауваження не применшують наукової та практичної цінності результатів дослідження і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Загальний висновок про дисертаційну роботу

Дисертаційна робота Худика Дмитра Івановича на тему «Управління соціально-культурним розвитком територіальної громади в процесі реалізації гуманітарної політики» є завершеним самостійним науковим дослідженням, яке вирізняється високим рівнем актуальності, міждисциплінарним змістом, науковою новизною, аналітичною глибиною та орієнтацією на практичну імплементацію результатів.

Дисертаційна робота за своїм змістом відповідає спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», вимогам Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами і доповненнями від 08.04.2025 р. № 426), Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 р. № 44, Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до

оформлення дисертації» від 12 січня 2017 р. № 40, а її автор Худик Дмитро Іванович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Рецензент:

доктор економічних наук, професор

професор кафедри менеджменту,

публічного управління та персоналу

Західноукраїнського національного університету **Руслан АВГУСТИН**

Підпис Руслан Августин

Завіряю:

НАЧАЛЬНИК
ЗАГАЛЬНОГО ВІДДІЛУ Алла Селіш

ОСВІТИ І НАУКИ
МІНІСТЕРСТВО
УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
33680120